

2

CLÍNICA BARRAQUER

1936. Barcelona.
Arqte.: J. Lloret.

RACIONALISME I ESTIL. Contemporània a l'època més combativa del racionalisme i desentenent-se de qualsevol compromís històric i social es desenvolupà una arquitectura "heterodoxa" que, arrelada encara a la tradició acadèmica, incorporava als seus esquemes elements formals de les avantguardes arquitectòniques, iconografies de "magazine" i tradicions autòctones amb desenfadada promiscuïtat.

Fou en realitat una arquitectura d'estil a l'època de la crisi definitiva dels estils. Fàcil de comprendre i de consumir, tingué gran importància en la formalització de la ciutat i, un cop superades pel temps les seves connota-

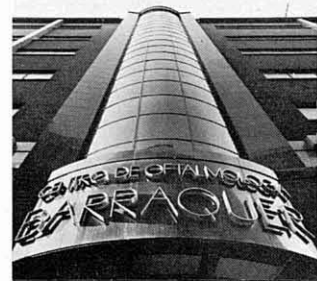
cions reaccionàries, hi apreciem les indubtables aportacions formals, fruit de la seva més gran llibertat i complexitat de disseny i del valor objectiu dels arquitectes que la representen.

La clínica Barraquer¹ fou el monument representatiu d'aquesta arquitectura a Barcelona.

ESPAI CONTINU I ESPAI RECINTE. Malgrat que està realitzat amb un sistema constructiu —estructura metàl·lica— que permetia un plantejament de l'espai més fluid, l'edifici té la mateixa rigidesa espacial d'una construcció tradicional; les parets doblen el seu gruix per aconseguir nínxols que en falsegen les dimensions², compartimentant els espais per tal de caracteritzar-los per si mateixos, ignorant les seves relacions. Això permet utilitzar els recursos expressius o decorativistes amb més seguretat, però la contradicció entre l'espai i l'estructura es manifesta en disfuncionalitats evidents (per exemple, en passos públics de menys de 1,80 m. d'altura, opriments i fins i tot perillosos, sobre tot per un centre oftalmològic).

Aquesta successió discontinua d'espais, grandiloqüents però bells, tancats respecte a l'exterior, dóna el conjunt un aspecte subterrani i introvertit³.

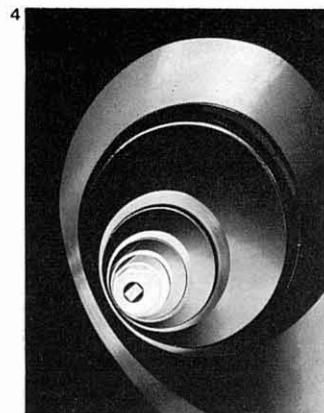
FUNCIÓ REAL I FUNCIÓ SIMBÒLICA. Hom considerava l'espai arquitectònic com un contenidor l'expressivitat del qual calia complementar o havia de tenir

unes altres significacions.

Al·lusions continuades a l' "elegància" i a la "cultura"⁴ (complements ennoblidors del digne quefer professional), d'inspiració greco-romana, egípcia, noucentista o de qualsevol altra sancionada i segura, es troben incrustades en una arquitectura la imatge tecnològica de la qual també havia de ser evidenciada; una arquitectura més preocupada per les aparences que per la realitat.

Al vestíbul d'entrada, que ocupa l'àmbit de l'escala, hi ha a la planta baixa una escultura al·legòrico-religiosa⁵ i a l'última planta, al centre de l'helicoide de l'escala, un anagrama egípcí superticiós (fetitxe contra el

1. La clínica Barraquer, tal com és actualment, vista des del carrer de Muntaner. La necessitat d'una estructura a la façana que fes possible l'addició dels pisos i la consegüent eliminació de l'àtic-solàrium del projecte inicial minvaren decisivament el seu valor expressiu.
2. Entrada pel carrer Laforja.
3. Una de les suites de l'ala esquerra per a clients de preferència.
4. L'ull d'Osiris.
5. Vestíbul al costat de l'auditori.

"mal d'ull"⁶) per donar contingut a aquest espai que, com tots els altres, està tractat de manera autònoma, amb considerable pes compositiu a la façana⁷ però invisible des de l'interior⁸.

Des d'ell s'arriba, després de superar dos metres de desnivell, a la recepció, presidida per un rellotge zenital —de lectura difícil—, símbol de l'Ordre Establert i més avall del sostre, una al·legoria de l'espasa de Damocles⁹.

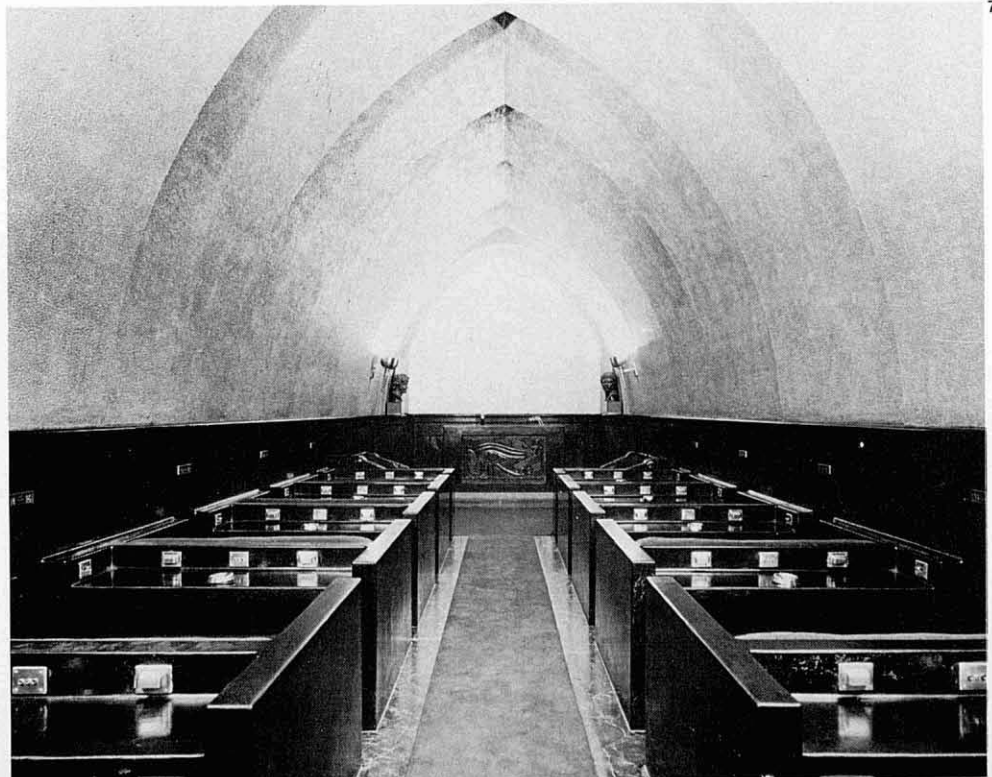
A dreta i esquerra de la recepció hi ha dos espais a doble altura, il·luminats zenitalment, que servien per allotjar pacients de distinta categoria a la planta superior i diversos serveis clínics a la planta baixa. El de l'esquerra, de planta circular, s'aprofita per disposar els signes del zodíac —símbol de la fatalitat—¹⁰, i el de la dreta, de planta el·líptica, té una font d'hipopòtams que li donava significat auxiliar.

A través d'aquests espais s'arriba a d'altres de més pri-

vatitzats, com la biblioteca¹¹, l'altura de la qual correspon al forjat de les instal·lacions, l'auditori, pintorescament decorat amb una volta de secció ogival de gran efecte escenogràfic¹² i el quiròfan, veritable simulacre arquitectònic que delata l'odi a la realitat i la necessitat de refugi en un món ideal¹³ i ¹⁴. Un altre vestíbul-saló situat a la primera planta ofereix com a distintiu un fris d'inspiració egípcia, de vague sentit tanàtic¹⁵.

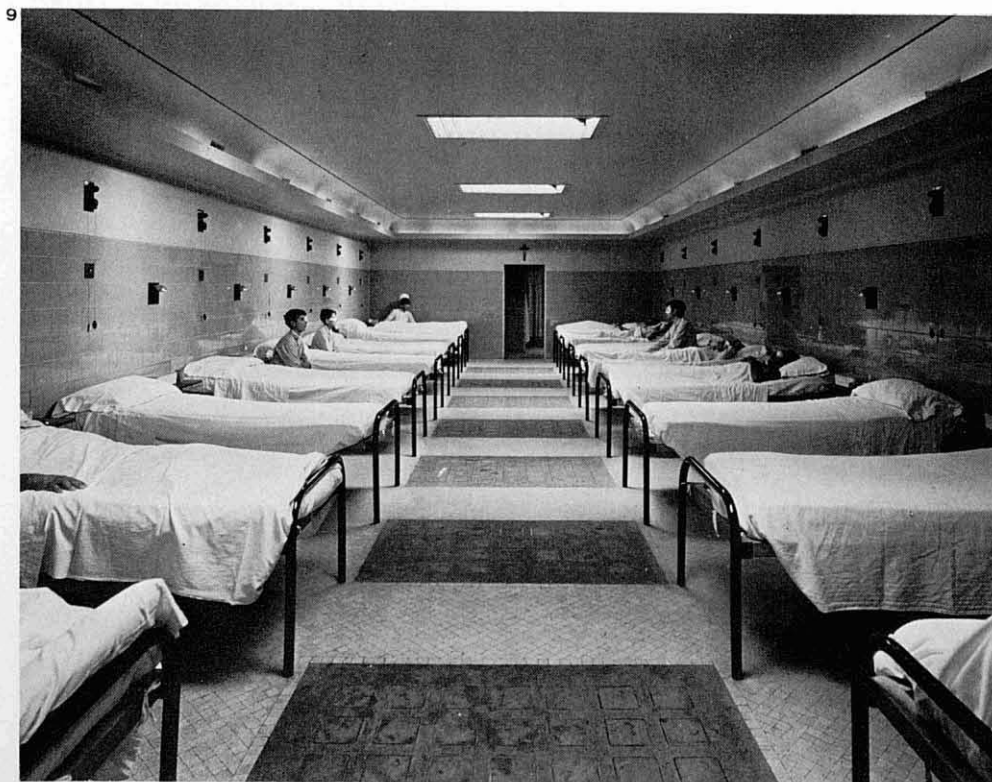
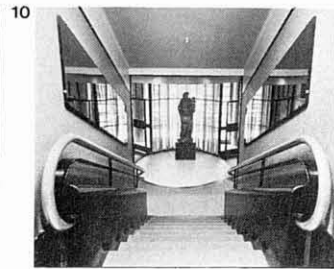
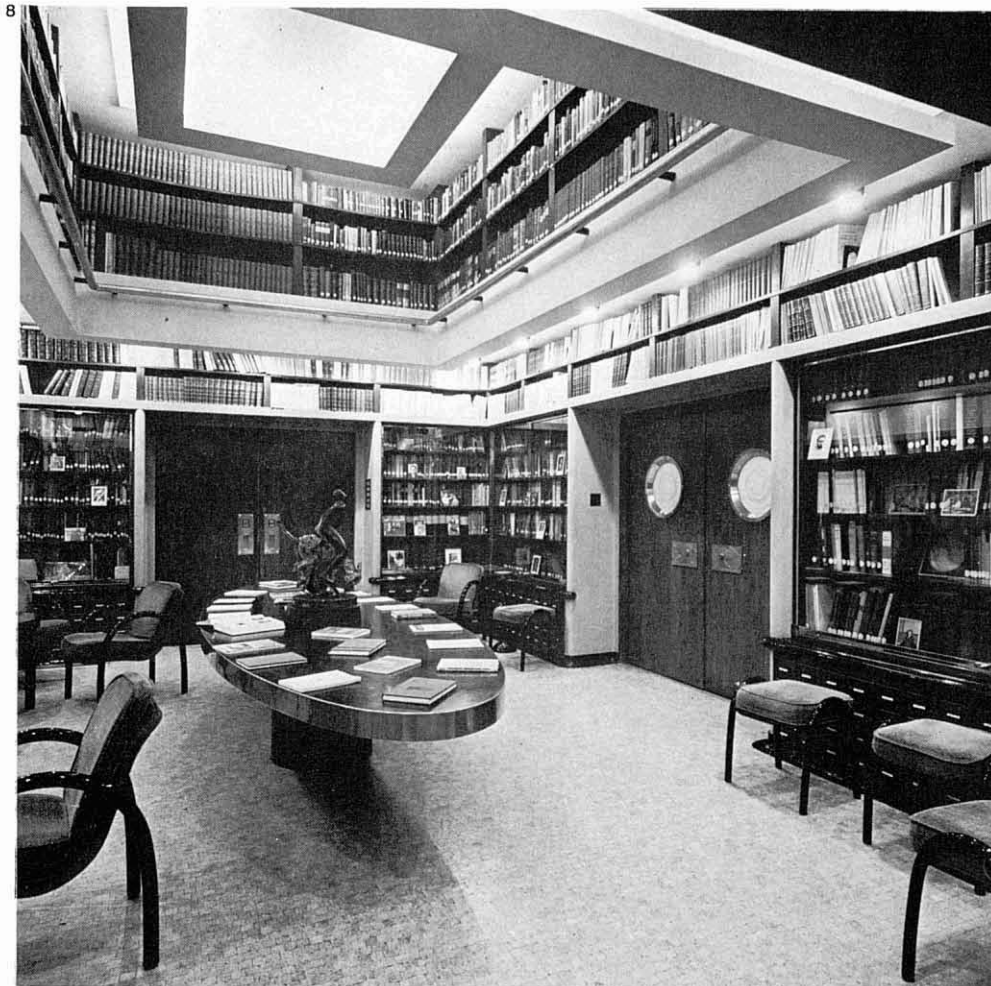
DISSENY INTEGRAT I DISSENY JUXTAPOSAT.
Tota una àmplia gamma d'elements especials de disseny,

22

realitzats amb criteris funcionals i sanitaris molt evidents i amb els materials més luxosos d'entre els adequats, dona lloc a un repertori formal especialment ric dins de l'arquitectura de l'època i que assoleix la totalitat d'elements que configuren el conjunt, tant pel que fa al mobiliari^{16 a 19} com a elements incorporats a l'arquitectura, com a cels rasos, portes, resorts, baranes o il·luminació^{20 a 23}.

Al contrari del que succeeix a d'altres obres del mateix tipus de la que comentem, aquests elements no participen de les seves ambigüitats i constitueixen un conjunt coherent en ell mateix digne de ser ressaltat.

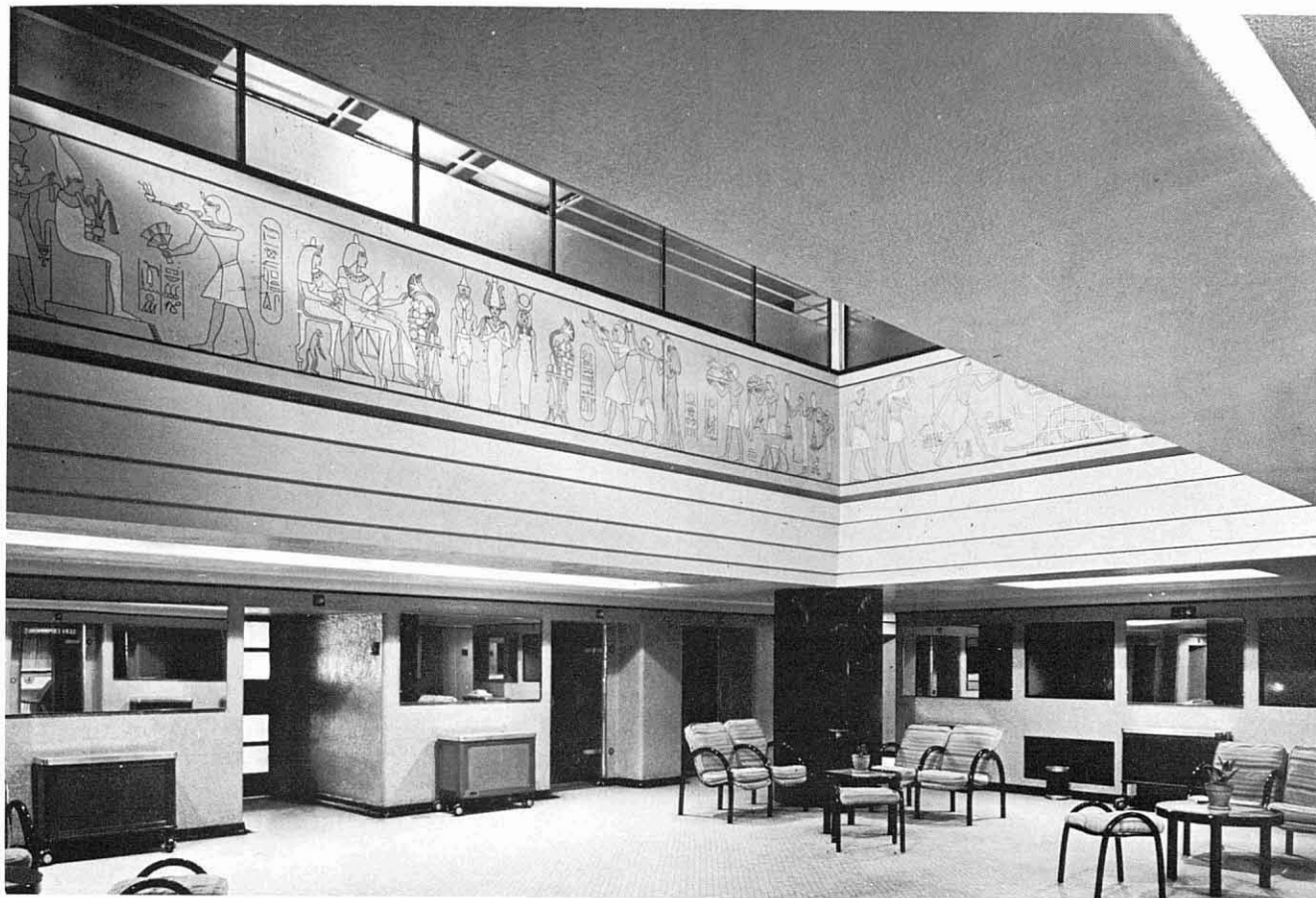

6. Sala de recepció amb el rellotge zenital.
 7. Auditori.
 8. Biblioteca. Al fons el despatx privat del professor.
 9. Dormitori de l'ala dreta. Els lucernaris zenitals es corresponen amb les claraboies de pavès a fi d'il·luminar la planta inferior. Aquest sistema es repeteix amb bastant freqüència a l'edifici.
 10. La imatge de santa Llúcia presidint el vestíbul.
 11. Accés a l'escala des de la recepció. La porta és simètrica a la de l'ascensor.

FORMALISME I DESFIGURACIÓ. Un equip de manteniment²⁴ va restaurar, modificant i deteriorant aquest edifici, ja bastant desfigurat a partir de l'ampliació que sofrí a començaments dels anys 70.

La concepció tancada dels espais originaris i la falta de criteris arquitectònics a les obres que contínuament s'hi van realitzant, fan que s'hi afegeixin elements dissonants, a vegades fins i tot inútils o capritxosos, que ens fan valorar encara més el que queda de l'edifici tal com fou concebut.

Santiago ROQUETA

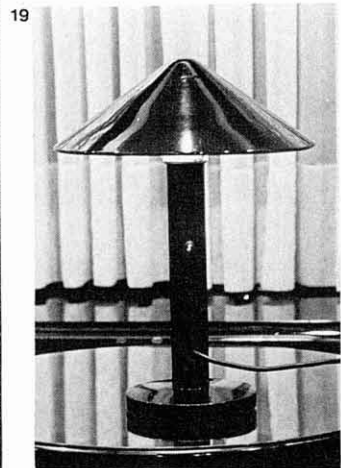
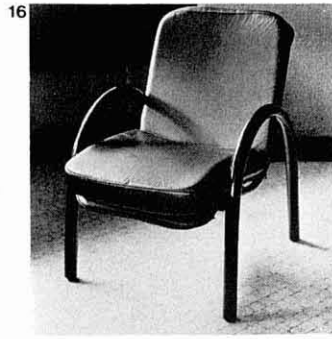
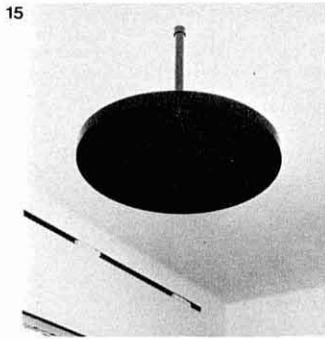
24

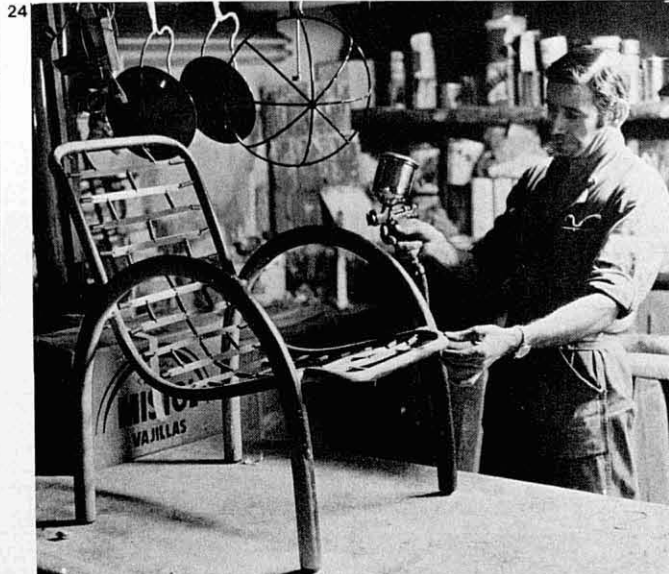
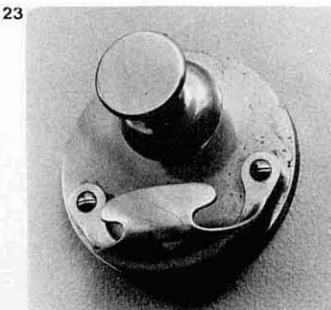
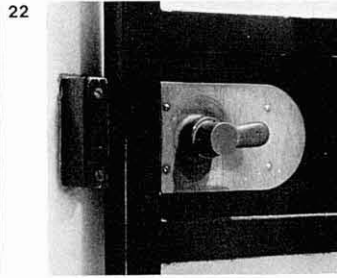
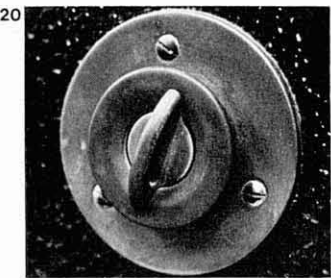
13

14

25

12. Vestíbul-saló.

13 i 14. Quiròfan. El meticulós i enginyós disseny dels seients i dels accessoris és una constant de la clínica.

15 a 19. Elements de mobiliari. La preocupació pel disseny integral de l'entorn comportà la creació d'aquesta sèrie d'objectes en una època en què l'estandardització no podia cobrir un programa d'aquestes característiques.

20 a 23. Tant l'exigència de qualitat com les necessitats del programa feren necessària la creació de múltiples elements manufacturats.

24. Tallers de manteniment situats a la planta semisoterrània.

(Reportatge fotogràfic: F. Català-Roca)

ESTRUCTURA Y FUNCIÓN de la clínica Barraquer

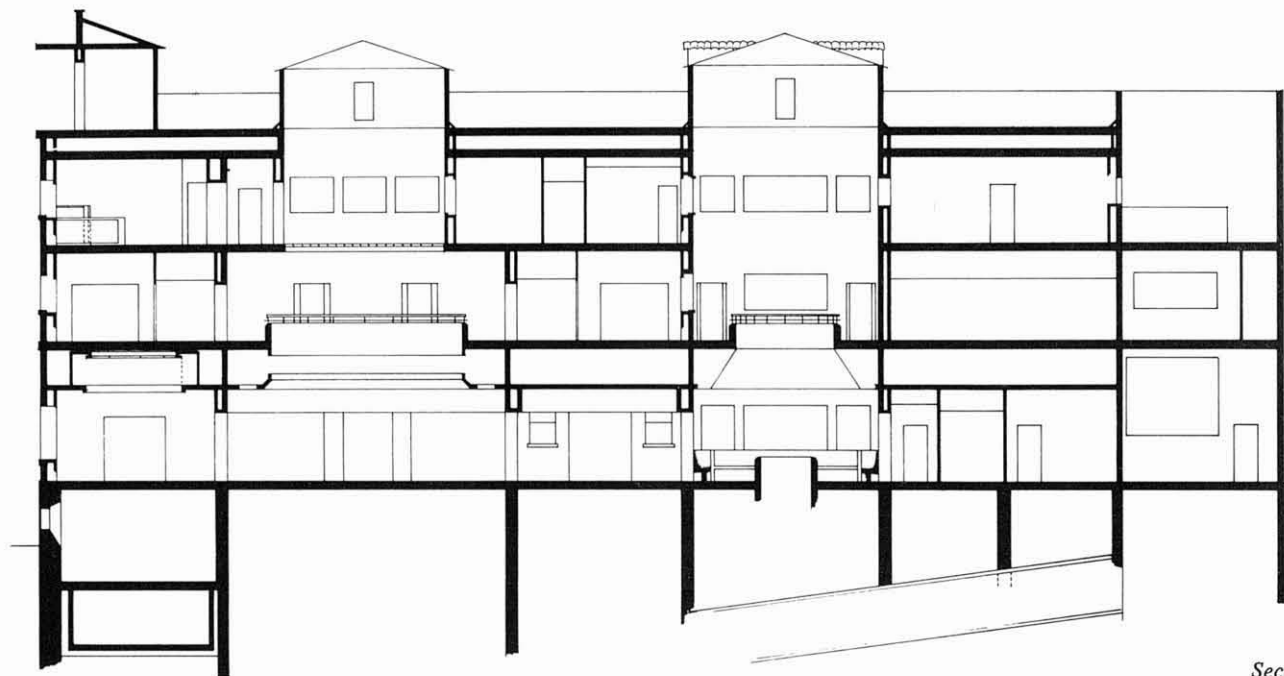
Text aparegut a "Nueva España", revista gráfica nacional, núm. 29, març de 1941.

(...)

Este edificio se compone de cinco amplias plantas destinadas: la de semi-sótanos a la instalación de maquinaria para fabricación de instrumentos de utilidad para la cirugía, aparatos de refrigeración y calefac-

sas tuberías de desagüe y abastecimiento, líneas generales de electricidad y para mayor facilidad en la limpieza de las vidrieras que con luz indirecta iluminan las principales dependencias, se ha establecido un altillo practicable por encima de la planta principal (...) pudiéndose hacer las reparaciones, y hasta el recambio si fuera preciso, de tuberías, sin causar molestias ni perjuicios en la parte restante del edificio.

En cuanto a materiales, se

Secció

ción, depósitos, almacenes, cocina y dependencias auxiliares.

La planta principal, que queda elevada de unos dos metros sobre la rasante de la calle, se destina a despacho del director, médicos y personal auxiliar, biblioteca, secretaría, laboratorios de análisis, cámara fotográfica, archivos, salas de cura y operaciones, todo ello dispuesto alrededor de dos grandes vestíbulos a toda altura que les sirven de enlace.

La planta del primer piso se destina a clínica y está provista de habitaciones de preferencia, segunda y tercera clase y beneficencia, provistas de cuarto de baño y confort moderno.

La planta del segundo piso es de uso particular del Dr. Barraquer y sus familiares, y una parte se destina a la comunidad de religiosas que prestan sus servicios en la clínica, con su correspondiente oratorio. Finalmente, amplios solariums establecidos en la última planta, permiten el esparcimiento de los enfermos y sus familiares de compañía.

Todas estas plantas quedan relacionadas entre sí por una amplia escalera circular de formación continua, construida de cemento armado, apoyada por su perímetro exterior sobre cuatro pies derechos de hierro, mientras que un gran ascensor provisto de micro para el enrase exacto con los niveles de cada planta y fácil acceso de las camillas, cumple la propia misión con acceso directo por el vestíbulo de entrada.

La estructura del edificio se ha resuelto con armazón metálico oculto entre paredes y tabiques, con cámaras de aire y hormigón poroso para los exteriores y terrado, a manera de una envolvente aislante de temperaturas. Los espacios entre ellas se aprovechan para el paso de una extensa red de canalizaciones inherentes a la instalación de ventilación, caldeoamiento y refrigeración, servicio del que está dotado todo el edificio (...).

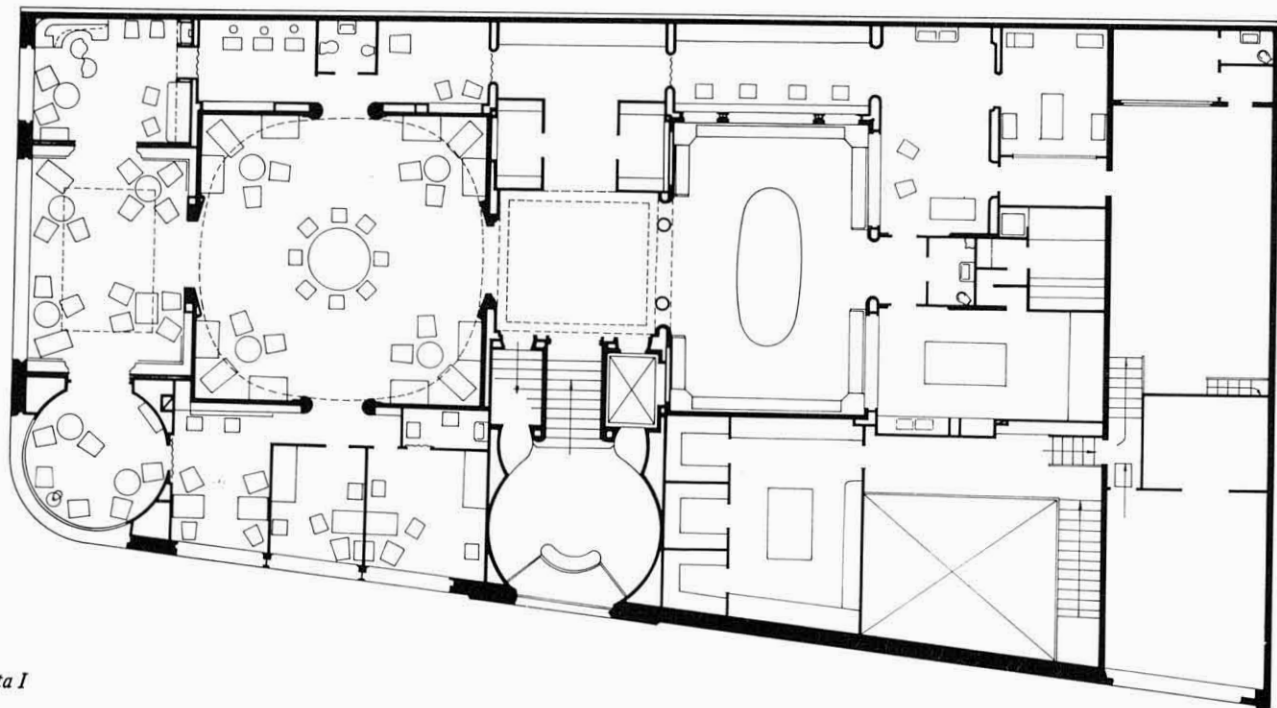
Para el registro de este último, así como de las numero-

han empleado en su fachada aplacados de mármol natural y artificial y, en el interior, arrimaderos de pasta dura encastrados y, para los suelos, embaldosados de gres. Los huecos interiores se han resuelto suprimiendo, por antihigiénicos, los marcos de madera y redondeando las jambas con pastas duras formando superficie continua con los revestimientos interiores, sin rincones ni ranuras. El cierre de los huecos se efectúa con planchas enteras de uralita de dos centímetros de espesor, pulidas y esmaltadas al duco negro, con goznes y bisagras de aluminio y dispositivos de cierre lento automáticos y de sujeción para facilitar el paso de camillas para enfermos. De uralita también son los revestimientos de columnas, estantes, mesas, lámparas, papeleras, todas ellas esmaltadas al duco al igual que las puertas (...).

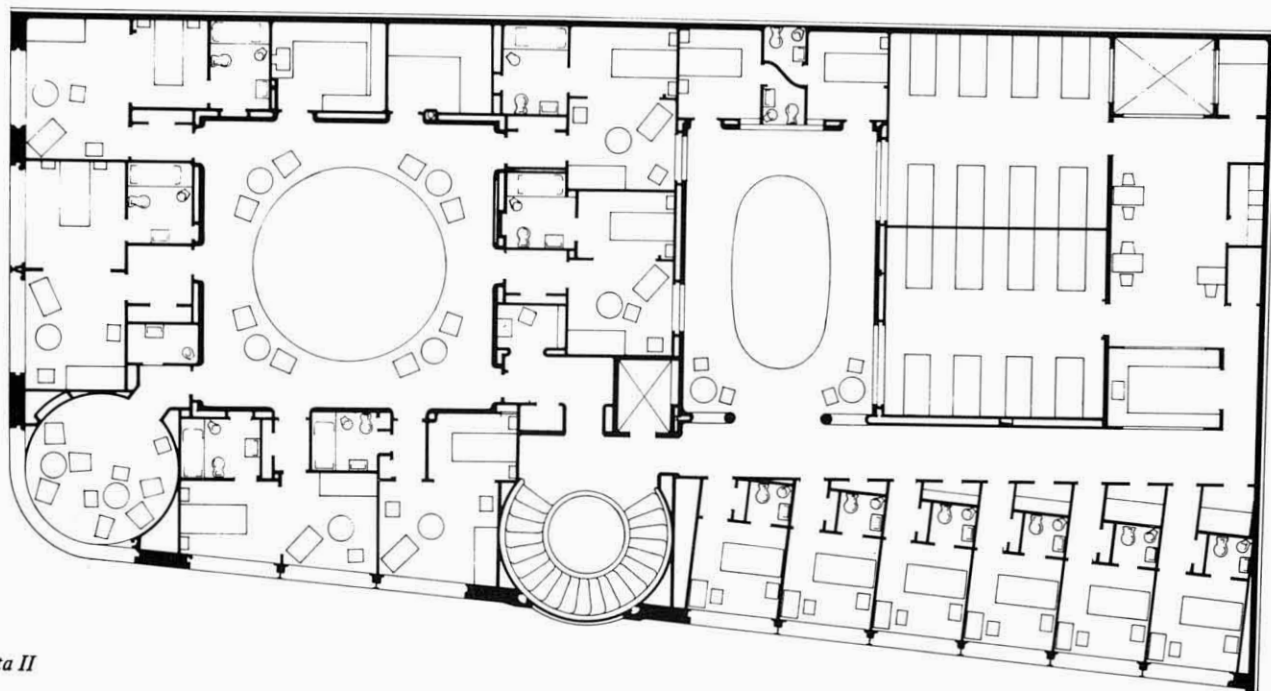
Merece citarse también en lugar preferente la instalación eléctrica por señales luminosas que, juntamente con una extensa red telefónica, permite al Dr. Barraquer controlar desde su despacho la forma en que son atendidos por el personal facultativo y auxiliar los distintos enfermos en sus propias habitaciones. Se maniobran también eléctricamente con pulsador y mediante motores, las persianas arrollables y algunas puertas correderas. De los aparatos sanitarios (...) merece observarse que el apoyo se efectúa a manera de empotramiento en las paredes para facilitar la limpieza del suelo.

Quiero, por último, hacer resaltar como digna del mayor elogio, y agradecimiento, la cooperación personalísima de mi buen amigo el Dr. Barraquer, a cuya actividad y perfecto conocimiento de los problemas que afectan a la construcción se ha debido en primer lugar la ejecución de minuciosos detalles que, al complementar esta clínica, la colocan en primer lugar entre sus similares.

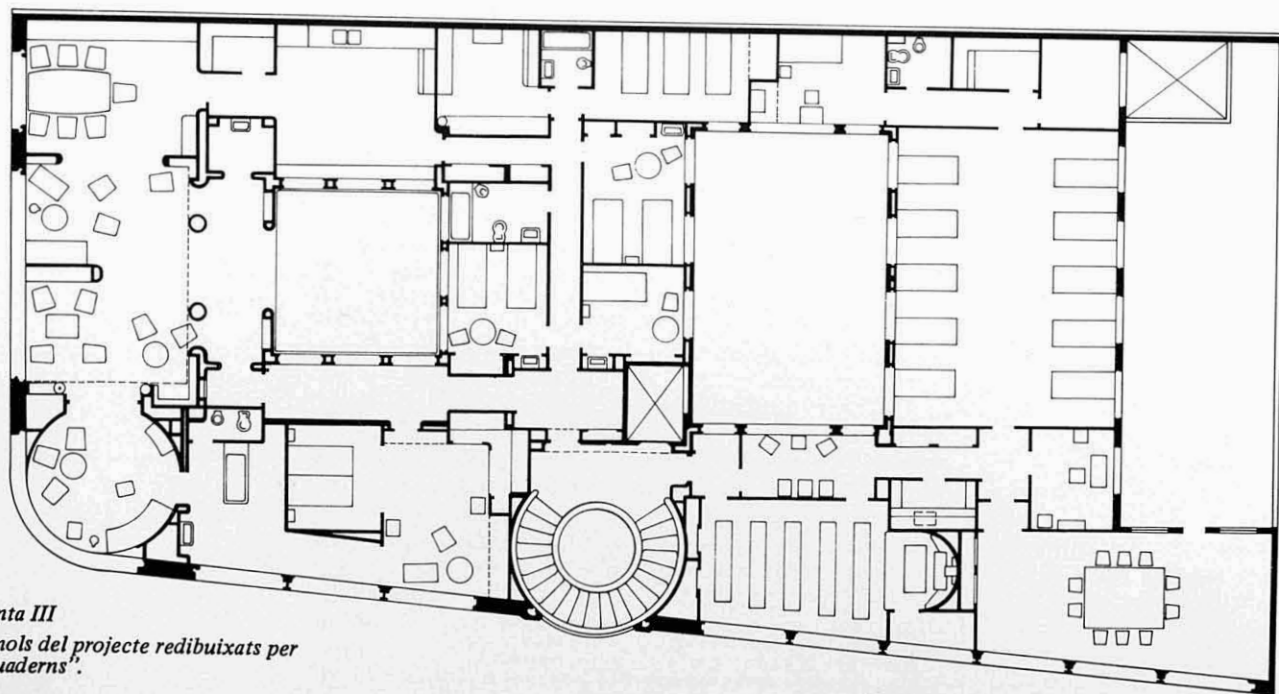
Joaquim LLORET HOMS
Arquitecte-Director

Planta I

Planta II

Planta III
Plànols del projecte redibuixats per
"Quaderns".